

Aessoria en l'àmbit de ciències de l'exposició:
"ANYS DE LLUM A LA CIUTAT.
Del XIX al XX - El canvi de segle a Tortosa:
CULTURA, ART I CIÈNCIA"

L'origen d'aquestes pràctiques cal situar-lo en l'interès personal i acadèmic en el tema i en la coincidència en el temps d'un projecte real en el qual participar amb responsabilitats que anaven més enllà de les de l'estricta becari. La idea va sorgir com a conseqüència de les converses mantingudes amb el comissari de l'exposició que s'estava començant a dissenyar cap al mes d'abril de 2015 i on l'apartat de ciència encara estava per concretar però que, en tot cas, havia de reflexar les aportacions al món de la ciència i la tecnologia que es poguessin detectar en aquest entorn i en aquella època. Es tractava, per tant, d'aprofitar l'oportunitat de participar en la construcció de propostes expositives i museogràfiques, en equips multidisciplinaris, que pretenien analitzar i descriure continguts culturals on la ciència i la tecnologia eren evidentment presents i que, per tant, resultaven idonis per contrastar els continguts del màster. Redescobrir uns personatges que, en un temps revoltat i un espai gens favorable, van adreçar els seus esforços per constituir un especial grup de recerca ha esdevingut un veritable plaer investigador. Com a ciutadà d'aquest mateix espai geogràfic m'ha permès reflexionar sobre els condicionants i els valors subjacents en el grup i el seu entorn immediat.

L'exposició gira al voltant del canvi de segle a Tortosa i es divideix en diferents àmbits (espais) com un conjunt de microexposicions amb unitat expositiva. Les diferents dinàmiques van determinar que es presentés un informe de pràctiques de quelcom inconclús, però temporalitzat. Aquest informe es va presentar el juny de 2015 quan l'exposició encara estava en fase de disseny i que, a hores d'ara, ja està oberta al públic (va ser inaugurada el 22 d'octubre de 2015). Les expectatives dipositades s'han vist satisfetes pel que fa a la consolidació d'aprenentatges i en la consideració d'un possible tema de doctorat: l'anàlisi del grup Landerer-Ferran-Paulí a la Tortosa de la segona meitat del segle XIX (fons Ferran dipositat al Museu d'Història de la Medicina i llegat Landerer a l'Observatori de l'Ebre).

El treball consta de dues parts: la redacció de continguts i l'elaboració de propostes expositives amb l'objectiu d'optimitzar la selecció final dels objectes, la definició de la narrativa que els relacioni i el discurs final que ho cohesioni. Es va presentar una proposta historiogràfica que va ser acceptada i unes propostes expositives negociades al voltant dels conceptes de grup, mentoria, experimentació i producció científica que necessàriament es devien produir al voltant d'elements de cultura material, de patrimoni cultural de caràcter procedimental i científic, i que podien actuar com agents informadors que, formant part del passat, fossin susceptibles d'augmentar el coneixement tant d'aquest passat com del present heretat, aportant claus d'integració.

Voldria afegir el text que introdueix l'exposició a la biblioteca de l'edifici Landerer a l'Observatori de l'Ebre a Roquetes:

"El concepte de ciència no inclou només explicacions sobre com funciona el món, sinó també totes aquelles persones, institucions i tècniques involucrades en l'adquisició i l'ús d'aquest coneixement."

Peter Dear

Tal com s'entien a finals del segle XIX, la ciència i la tecnologia eren a Catalunya una activitat perifèrica i minoritària, a diferència del que passava en alguns centres d'Europa occidental i els Estats Units, on, afavorides amb el necessari suport institucional, l'electricitat i la nova química sintètica es consolidaven com la matriu d'una segona revolució industrial. Els nous científics-enginyers-empresaris esdevindrien els protagonistes d'una ciència naixent que també seria negoci: ciència, indústria, tant de productes com d'instruments, i economia financera començaven a capgirar els vells models. La "mirada microscòpica", afermada en les noves tecnologies de representació i registre visual (la fotografia científica entre d'altres) pretenia legitimar davant la comunitat científica allò que s'observava i alhora redefinir els conceptes (també el de malaltia, que no el de malalt, pràcticament invisible).

A la perifèria d'aquest context perifèric, a les Terres de l'Ebre, a pesar de l'esmoreïda complaença en què havia degenerat l'esplendor tortosina del segle XVI i en un entorn ensopit de balneari, tres *outsiders*, Landerer, Ferran i Paulí, ben diferents entre si però amb els necessaris punts de contacte, consolidaran inopinadament un espai de recerca. Dins el laboratori, primer el de Landerer i després el de Ferran, envoltats d'una considerable literatura científica, esdevindran tots tres "petits herois" de la investigació. La microbiologia tot just s'encetava i un metge agosarat, Ferran, podia atrevir-se a manipular els petits microbis causants de tota malifeta, sempre amb l'ajut tècnic del seu amic Paulí i sota el patrocini intel·lectual de l'establert i reconegut Landerer: la "Facultat de Ciències de Tortosa".

Els trets constitutius del grup resulten evidents: establiment de xarxes de coneixement mitjançant contactes epistolars freqüents amb altres investigadors europeus; suport i legitimació científics fonamentats en la publicació d'articles en revistes acadèmiques; mecenatge i consolidació del corrent "amateur" al voltant d'un espai privat (el laboratori domèstic de Landerer, mentor del grup); interès clarivident per les noves tecnologies instrumentals que permetien noves maneres de mirar i reproduir allò que no es veia a ull nu; i, en el cas de Ferran i Paulí, necessitat d'establir canals empresarials que donessin rendibilitat a la seva tasca extraacadèmica.

La biblioteca científica domèstica de Landerer, origen d'aquest procés de construcció de coneixement, contribuí, com a llegat, a l'establiment d'aquesta altra: la biblioteca de l'Observatori on ara entreu.